

Anadolu Notları'nın Başına Gelenler ve Dil Dikkatleri

İbrahim DEMİRCİ

Ela Güntekin'e

Millî Eğitim Bakanlığının ortaöğretim öğrencilerine tavsiye ettiği yüz temel eser içinde yer alan iki gezi kitabından biri, Reşat Nuri Güntekin'in *Anadolu Notları*'dır. Bu kitaptan alınan bazı metinler, Türkçe, Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım derslerinin kitaplarında da karşımıza çıkar. Zaman zaman bu metinlerin doğruluğundan kuşkuya düştüğüm oldu. Kuşkularımı gidermek üzere, ders kitabı yazarlarının da kaynak olarak kullandıkları bir *Anadolu Notları I-II* edindim. Gördüklerim beni hem şaşırttı hem çok üzdü.

1. İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş. tarafından Reşat Nuri Güntekin Bütün Eserleri dizisinin 8. kitabı olarak İstanbul'da yayımlanan *Anadolu Notları I-II* adlı kitabın basım tarihini aradım, bulamadım. Kaçınıcı baskı olduğu da belirtilmemiş. Böyle bir ihmal, gerekçesi ne olursa olsun, tuhaf ve üzücü değil mi?

2. Oysa 52 yıl önce, İnkılâp ve Aka Kitabevleri'nin “Reşat Nuri Güntekin Külliyyatından: 9” kaydıyla, yine İstanbul'da yayımladığı *Anadolu Notları, Cilt: I*'in “dördüncü basılış” olduğu da belirtilmiş, basım yılı da: 1962. Bu duruma bakarak, geçen zaman içinde yayınevini, okuyucusuna ve yaptığı işe saygısının azaldığını, hatta yok olduğunu düşünsek haksızlık etmiş olur muyuz?

3. *Anadolu Notları I*'in 1962 basımının başında Hâdiye Güntekin, “Birkaç Söz” başlıklı açıklamasında, eşi Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinin, “muhtelif editörler tarafından gelişigüzel bastırılmış” nüshalarında “nasılsa musahhihlerin gözlerinden kaçmış olup âdetâ eserleri tanınmıyacak bir hale getiren türlü türlü yanlışlar” bulunduğu söz eder ve “yeni baskılarda” bu yanlışların görülme-yeceğini “tebşir eder”. Çünkü “Reşat Nuri'nin yazı arkadaşı, çok eski ve samimi aile dostu”, “tanınmış muharrirlerimizden Mithat Sadullah Sander”, eserlerin her sayfasını, hattâ her satırını “eski ve doğru baskılarıyla karşılaştır”ıp düzeltmekte, imlâsını da “Resmî İmlâ Kılavuzu'na göre” “yeknesak” hâle getirmektedir.

Hâdiye Güntekin'in 27/7/1958 tarihli açıklaması şu cümleyle sona eriyor: *"Aylardan beri bu işi kendine âdeta kutsi bir vazife telâkki ederek canla başla çalışmakta olan Mithat Sadullah'ın bu pek kıymetli yardımını şuracıkta belirtmeyi bir borç bildim."*

4. Üzülerek belirtmeliyim, Mithat Sadullah, işini gerektiği gibi yapmamış, Hâdiye Güntekin'in müjdesini boşa çıkarmıştır: *"Yol kenarında bir sed; sedin üstünde kırık mezar taşları, bunların arasında renk renk yeldirmeli, çarşafli kadınlar oturmuş; aralarında poturlu, mintanlı simitçiler, leblebiciler, turşucular dolaşiyor..."* (s. 5-6) Bu cümlede "seddin üstü" yerine "sedin üstü" yazılmış olması, hoş görülecek bir yanlış mıdır? 13. sayfada "kanape" biçiminde yazılan kelimenin 15. sayfada "kanape" olması, olağan sayılabilir mi? Agoraphobie'nin "Meydanlar korkusu" yerine "Meydanlar korusu" (s. 141) biçiminde yanlış yazıldığı nasıl gözden kaçır?

5. Asıl şaşkınlığı *Anadolu Notları I*'in ilk yazılarındaki farklılığı görünce yaşadım. "Yollarda" başlıklı metnin ilk paragrafı, 1962 baskısında şöyle: *"Ben çokça gezerim. Bunlar diplomat gezileri gibi plânlı, programlı şeyler değildir; daima kendi sınırlarımız içindedir; yelken gemileri gibi esecek rüzgâra göre rota değiştirir."* (s. 5).

Oysa son baskıda bu yazı şöyle başlamış: *"Değerli Dışişleri Bakanımız gibi ben de çokça dolaşırım. Yalnız tabii, yollarımız başkadır. Kendilerinin işleri daima Avrupa'dadır; itinereri kronometre gibi ayarlıdır. Nereye hangi dakikada varacakları, ne kadar kalacakları, ne yapacakları önceden bellidir. / Halbuki ben daima kendi sınırlarımız içinde döner dolaşırım. Seyahatlerim biraz gelişigüzeldir; yelken gemileri gibi esecek rüzgâra tâbidir."* (s. 9). Bu farklılığın sebebi, birtakım araştırmalarla bulunabilir ama Reşat Nuri Güntekin'in 1930'ların "Hariciye Vekili"ni ancak 1960'larda ortaya çıkan "Dışişleri Bakanı" unvanıyla anması için bir sebep yoktur. Yalnızca bu durum bile yazarımızın metni üzerinde değişiklik yapıldığını göstermeye yeter. Demek ki, bize "Yazan: Reşat Nuri Güntekin" diye sunulan kitapta yazara ait olmayan kelimeler, belki cümleler bulunmaktadır. Daha da kötüsü, bu üzücü ve şaşırtıcı duruma ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamaktadır.

6. *Anadolu Notları I*'in 4. baskısı ile son baskısı arasındaki bazı farklılıkları sıralayalım:

"Seyahat kitap veya makalesi yazmak...", "Seyahat kitap ve makalesi yazmak..."

"... tren bekliyorum." "... tren bekliyordum."

“uyanık”, “uzanık”
“karanlıkta”, “karanlık”
“Telgrafını...”, “Telgrafi...”
“Kadın kısmısı...”, “Kadın kısmı...”
“hakkından”, “hakkında”
“saadetine”, “saadeti için”
“değiştirmiştir.”, “değiştirmişti.”
“uzun yol”, “uzak yol”
“hayal”, “hayat”
“körfezinden”, “körfezinde”
“yüksekte ki”, “yüksekti ki”

...

Noktalama işaretleri kullanımında da anlamsız ve anlaşılmasız değişiklikler görülmektedir.

Edebî metinlerde her kelimenin, her işaretin önemli ve değerli olduğu gerçeği bir yana, bu değişiklikler yüzünden, kimi cümleler “doğru cümle” olmaktan uzaklaşmıştır.

7. “Otel” başlıklı yazı şöyle başlıyor: “*Şark yolu üzerinde en güzel vilâyetlerimizden birinin merkezindeyim.*”

Şık bir istasyon, kübik binaları, sineması, parkı, elektrik fabrikası, hâsılı, her şeyi var.”

Son baskıda “hâsılı” kelimesi “halısı” oluvermiş!

Dil dikkati gelişmiş, iyi okuyucular, burada “halı”dan söz etmenin anlamsız olduğunu, Reşat Nuri Güntekin gibi bir yazarın böyle bir anlamsızlığa düşmeyeceğini, dolayısıyla bir dizgi yanlışının söz konusu olduğunu kavrayabilirler ama ben bir ders kitabı yazarının bu tuhaf yanlış fark etmediğini gördüm ve çok üzuldüm.

8. Aynı metnin içinde, son baskıda şöyle bir cümle var: “*Yarım saat dolaştıktan sonra ‘dükkânlar kapanmış’ sepetleri arasında nargile içtiğini pencereden gözümle görüyordum.*” (s. 61) Tuhaf! 1962 baskısına bakınca işi anlıyorsunuz: sekiz kelime atlanmış! “*Yarım saat dolaştıktan sonra ‘dükkânlar kapanmış’ diye geri geldi. Halbuki köşe başındaki manavın portakal sepetleri arasında nargile içtiğini pencereden gözümle görüyordum.*” (s. 53).

Milyonlarca öğrenciye “temel eser” olarak tavsiye edilen, 78 yaşında bir kitap, bilmem kaçınıcı baskısında bile bağışlanamaz ve hoş görülemez yanlışlarla doluysa...